

DEMOKRATINĖS POLITIKOS INSTITUTO – “VEIDO” LIETUVOS UNIVERSITETŲ REITINGAI

Lietuvoje prasideda aukštojo mokslo reforma. Vienas iš jos siekiamų rezultatų – kad tarp Lietuvos universitetinių aukštųjų mokyklų išryškėtų aiškūs lyderiai ir įvyktų aukštųjų mokyklų tinklo optimizacija. Savo ruožtu reforma remsis sąmoningu ir tikslingu studentų, paskui kuriuos eina finansavimas, pasirinkimu. O pagrindinė priemonė, kurios leistų studentams orientuotis ir pagrįstai rinktis geriausias aukštąsias mokyklas bei kokybiškiausias studijų kryptis, yra nepriklausomas, objektyvus ir kompleksinis aukštųjų mokyklų reitingas. Tokio reitingo Lietuvoje iki šiol nebuvo, todėl Demokratinės politikos institutas pasiūlė “Veidui” leisti į bendrą projektą.

Jį rengiant, išnagrinėjome pasaulyje priimtų ir autoritetinių reitingų praktiką – Šanchajaus universiteto pasaulio universitetų reitingus, “The Times”, “The Guardian”, “Times Higher Education Supplement” ir kitų leidinių skelbiamus pasaulio ir paskirų šalių universitetų reitingus bei jų sudarymo principus.

Sudarydami reitingavimo principus, rėmėmės nuostata, kad patikimiausią vertės ir kokybės skalę galima sukurti tuomet, jeigu rėsimės kuo daugiau nevienalyčių, skirtingas universitetų veiklos sritis atspindinčių ir kaip įmanoma objektyviau pamatuojamų kriterijų. Labai svarbu ir kriterijus deramai „susvarstyti“ – suteikti jiems adekvačius lyginamuosius svorius. Kriterijai suformuoti taip, kad neprivilegiuotų didesnių mokyklų prieš mažesnes.

Tarp septynių kriterijų du buvo skirti universitetinių aukštųjų mokyklų mokslo veiklai ir įnašui į visuomenės vystymąsi, trys – studijoms, o dar du – vartotojų (studentų bei darbdavių) vertinimui. Didžiąją dalimi remtasi viešojoje erdvėje prieinamais ir pačių universitetų apie save pateikiamais duomenimis. Mėginome, tačiau nepavyko gauti duomenų apie vidutinį kiekvienos aukštosios mokyklos absolventų uždarbį prabėgus tam tikram laiko tarpui po baigimo – tai būtų suteikę objektyvų matą, kurios aukštosios mokyklos suteikia savo absolventams didžiausią „pridedamąją vertę“. Deja, paaiškėjo, kad Lietuvos valstybės institucijos yra nepasirengę apibendrinti ir išskirti tokią visuomenei svarbią informaciją iš savo kaupiamų duomenų.

Trumpai peržvelgsime septynis kriterijus, kuriais rėmėmės, sudarydami reitingų lentelę. **Mokslo veikla** (20 balų) įvertina, viena vertus, fizinių, biologinių bei tikslųjų, kita vertus, humanitarinių bei socialinių mokslų produkciją per paskutinių trejų metų, kurių duomenys jau žinomi, laikotarpį (2002-2005 m.). **Aukščiausių veiklos įvertinimų** kriterijus (15 balų) siekia įvertinti universitetų aukščiausio lygio indėlį į mokslo, kultūros ir visuomenės raidą – šiame kriterijuje atsižvelgiama į tai, kiek aukštosios mokyklos dėstytojų ir alumnų yra gavę nacionalines kultūros ir meno bei mokslo premijas, kiek alumnų patenka tarp įtakingiausių Lietuvos žmonių, svarbiausių politinių veikėjų bei verslo lyderių. **Specialybių asortimentas** (15 balų) susideda iš keturių subkriterijų: kiek specialybių siūloma bakalauro pakopoje, kiek yra magistrantūros, o kiek – doktorantūros programų, galiausiai, kiek siūloma unikalių, niekur kitur Lietuvoje nedėstomų specialybių. **Akademinio personalo kvalifikacijos** (20 balų) vertinamos, atsižvelgiant į profesorių, docentų ir daktarų proporciją bendrajame dėstytojų skaičiuje, dėstytojų ir studentų santykį, jaunesnio amžiaus (iki 40 m.) akademinio personalo proporciją, iš užsienio atvažiuojančių ir svetur dėstyti išvažiuojančių dėstytojų skaičių, galiausiai, į tai, kiek aukštosios mokyklos dėstytojų yra žinomi ir už akademijos ribų, platesniuose visuomenės sluoksniuose. **Studijų sąlygos** (10 balų) skaidomos į kelis subkriterijus – tai akademinės sąlygos (bibliotekų ir elektroninių išteklių apimtys), socialinės sąlygos (bendrabučių vietų skaičius vienam studentui), studentų mobilumas (pagal *Erasmus* programą išvykstančių ir atvykstančių studentų proporcija bendrame studentų skaičiuje), visuomeninės veiklos lygis (veikiančių visuomeninių ir

studentų organizacijų skaičius). **Studentų vertinimas** (10 balų) apibendrina „Fonitel“ atliktos apklausos rezultatus. Studijuojančiųjų buvo prašoma įvertinti savo aukštosios mokyklos administravimo kokybę, dėstytojų kokybę ir metodiką, akademinio nesąžiningumo paplitimą, dėstytojų požiūrį į studentą ir studijų sutarties laikymąsi. **Darbdavių vertinimas** (10 balų) išreiškia apklaustų įvairių sričių darbdavių požiūrį į aukštųjų mokyklų absolventų pasirengimą ir kvalifikaciją. Vartotojų – studentų ir darbdavių – požiūris pasirodė dažnai sunkiai objektyvuojamas, todėl pasiūlėme ir tokią reitingo versiją, kur šių kriterijų atsisakyta.

Skaičiuojant rezultatus, aukščiausias rodiklis kiekvienoje aibėje (subkriterijuje ar kriterijuje) prilygintas 100 procentų, o kiti rezultatai pateikti kaip procentinė aukščiausio rezultato dalis. Paskui kiekvienas kriterijus perskaičiuotas į balus pagal atitinkamą to kriterijaus lyginamąjį svorį, o kriterijų rodikliai susumuoti.

Palyginus abi rezultatų lenteles, aiškiai matyti, kad jokių ginčų nekyla dėl pirmųjų dviejų vietų pasidalijimo. Neginčijama pirmąją vietą tarp Lietuvos universitetinių aukštųjų mokyklų beveik visais parametrais didžiuliu pranašumu užima seniausias – Vilniaus universitetas, kurį daug kas dar ir dabar vadina tiesiog „Universitetu“. Antrojoje vietoje – kitas neginčytinas lyderis: Kauno technologijos universitetas.

Ryškiai išsiskiria ir universitetinių aukštųjų mokyklų „antrasis ešelonas“, kurį sudaro Lietuvos muzikos ir teatro akademija, Vytauto Didžiojo universitetas bei Vilniaus Gedimino technikos universitetas. (Konkretus jų išsidėstymas tarp III-V vietų skiriasi priklausomai nuo to, ar atsižvelgiama į vartotojų vertinimus, ar ne.)

Akivaizdu, kad minėtosios aukštosios mokyklos ir yra pirmasis Lietuvos universitetų penketas. Tik šie penki universitetai surinko daugiau negu 50 balų iš 100. Taip pat didelis ir atotrūkis nuo artimiausio įkandin sekančio universiteto – daugiau negu 10 balų.

Kiek netikėta ir gražu tai, kad aukštus balus gavo ir tokia specializuota aukštoji mokykla, kaip LMTA, bendrajame reitinge užėmusi trečiąją vietą. Tai rodo, kad kokybė bei geri rodikliai, taigi, ir konkurentabilumas, įmanomi ne tik aukštojo mokslo „mamutuose“, kaip kad didieji universitetai, bet ir mažose specializuotose aukštosiose mokyklose. Nors kai kurie kriterijai šiek tiek favoritizuoja „įsisenėjusias“, seniai be pertrūkio gyvuojančias aukštąsias mokyklas, VDU pateko į pirmąjį penketą – tai liudija šio jauno seno universiteto veržlumą bei veiklos kokybę, nepaisant jo atsilikimo gamtos ir tikslųjų mokslų srityje.

Likę universitetai sudaro „trečiąjį ešeloną“, kur daugiau ar mažiau stabilią vidurinę poziciją užima Mykolo Rōmerio universitetas, Šiaulių universitetas bei Vilniaus pedagoginis universitetas. Kitų aukštųjų mokyklų pozicija svyruoja priklausomai nuo to, ar atsižvelgiama į studentų ir darbdavių nuomonę, ar ne.

Šis reitingas – tik pirmas mėginimas pažvelgti į Lietuvos valstybinių universitetinių aukštojo mokslo institucijų visuminius kokybės rodiklius. Erdvės jį tobulinti daug, ir dera tikėtis, kad šis reitingas metai iš metų plėsis bei gilės (tačiau nepraradamas palyginamumo su ankstesniųjų metų reitingų lentelėmis). Kol kas vertinome tik valstybinius universitetus ir akademijas – nėra priežasčių, kodėl kitąmet reitinge su jomis susirungti negalėtų ir nevalstybinės aukštosios mokyklos. Tačiau tam jos turės pradėti teikti apie save palyginamą statistinę informaciją, kurią gauti kol kas sekėsi gana sunkiai (tai galioja, deja, ir kai kurioms valstybinėms aukštosioms mokykloms).

Kurdami šį reitingą, galvojome pirmiausia apie būsimuosius studentus – kaip jiems suteikti patikimą informacinį „ginklą“ renkantis tą aukštąją mokyklą, kur geriausia stoti. Tačiau ne mažiau vertingas šis reitingas galėtų būti ir pačioms aukštosioms mokykloms. Juk visiems taip rūpima aukštojo mokslo kokybė visų pirma yra aukštosios mokyklos kryptingų pastangų rezultatas – o šis nešališkas vertinantis žvilgsnis iš šalies kaip tik tokias pastangas ir galėtų sužadinti.

Mantas Adomėnas

Demokratinės politikos instituto prezidentas